

Små historier fra kejserkrigen fra Jerslev og Øster Brønderslev

Chr. Christensen skriver i artiklen Fra "Kejserens Tid" i Fra Himmerland og Kjær Herred, 1912-14, om forholdene i og omkring Aalborg og Nørresundby i årene 1627 til 29, hvor Danmark var besat. Christensen skriver bl.a.:

Hvorom alting er, var Retstilstanden yderst slet, og værre og værre blev den. Efterhaanden som Fattigdommen tiltog og blev følelig ogsaa for de fjendtlige Tropper, dannede der sig rundt omkring, navnlig i Vendsyssel, Bander bestaaende dels af forarmede Bønder og andre af Landets Folk, der var bevæbnede med Bøsser, Leer, Høtyve og lignende Vaaben, holdt om Dagen til i Skove og paa andre afsides liggende Steder og gjorde ved Nattetid Omegnen usikker, idet de røvede og plyndrede fra Ven og Fjende

Christensen giver flere eksempler fra flere forskellige steder på ovenstående, og han giver bl.a. dette eksempel:

I Jerslev sogn brød nogle Bønder om Natten ind i en Soldats Kvarter, rev ham og hans Hore ud af Sengen, pryglede dem begge igennem paa det jammerligste og frarøvede dem derefter Brændevin, Tobak og 17 Rigsdaler.

En "Betler" [tigger], Christen Jensen fra Sulsted, førte en fjendtlig Rytter – i Stedet for til hans kvarter – ud i en Mose i nærheden af Øster Brønderslev, og da Rytteren mærkede Uraad, kastede han Tøjlen om Halsen paa Christen Jensen, og red ham ned 3 Gange. Christen fik imidlertid fat i Rytterens ene Pistol, men hans Modstander tilføjede ham med sin anden Pistol et Skud i Laaret, hvilket dog ikke hindrede Christen i at give Rytteren et kraftigt Slag i Hovedet med Kolben af den Pistol, han havde bemægtiget sig. Dette Slag bevirkede, at Rytteren besvimed og faldt af Hesten hvorefter Christen Jensen "gav ham sin Rest" og kastede Liget i et Vandhul i Nærheden.

Naar disse omstrejfende Folk blev Fanget, blev de som oftest underkastet et pinligt Forhør, og nogle af dem skal da under Torturen have bekendt, at Præsten i Vester Hassing, Mag. Anders Hansen, havde vidst god Besked med deres Færd og været i Ledtog med dem, og at Præsten og Fogden samt disses Børn plejede at afkøbe dem deres Koster.

Ulvne i Vendsyssel

Chr. Christensen skriver i artiklen Kjær Herreds Skove i Fra Himmerland og Kjær Herred, 1912-14, en masse om skove og dyr i Kjær Herred i fortiden. Det er en lang og interessant artikel, som du kun får et lille uddrag af her.

Ogsaa efter Krigene i det 17de Aarhundrede og navnlig efter Kejserkrigens Slutning (1627-29), skal det have været slemt med Ulve, og endnu henimod Begyndelsen af det 18de Aarhundrede var Ulvene til stor Plage for Befolkningen i Vendsyssel. Biskop Jens Bircherod i Aalborg fortæller i sin Dagbog for den 4. juni 1695 om en Rytterbonde fra Vendsyssel, der den Dag var kommen op hos den bekendte Canceliraad, Dr. Niels Jespersen i Aalborg, og havde vemodigen beklaget sig over, at en Ulv havde om Natten ihjelbidt for ham 5 Heste og Hopper, "som var alle de Bester, han havde", og, tilføjer Bircherod, "Vendsyssel haver i forrige Tider vaaren saa fuldt af stor Vildt, Hjorte, Daadyr og Raadyr, som nogen anden Provinds; men nu er det heel rart nogle af det Slags Dyr der at antræffe, saa reent haver Ulven lagt dem øde".

Derefter skriver Christensen om de foranstaltninger, der skulle bekæmpe dette uvæsen og ulvæsen. Der henvises til C. Klitgaards afhandling "Ulvenes Udryddelse i det nordlige Jylland, og der gives eksempler herfra:

Povl Nielsen i Sulsted lod den 22. januar 1689 fremstille en fuldvoksen Ulv, som han havde skudt i Vodskov Skov.

Den 6. juni 1690 førte Jakob Jensen i Sulsted Vidner, at han ved Paasketid skød en stor Ulv mellem Heden og Vestbjerg. Ulven blev "afklædt" og opsat paa Stage ved Vestbjerg.

Korporal Jakob Hennig indbragte den 9. januar 1691 en ulv til tinget, som han havde skudt i Øster Hassing.

Vor Frue-dag 1695 skød Chr. Munk en gammel Hunulv ved Ulstedlund, og i Ugen før Jul samme Aar skød Jens Mørk af Bjørum ligeledes en gammel Hunulv.

Den 24. marts 1702 fremviste Skytten paa Rødslet, Jens Nielsen, en gammel Hunulv, som han havde skudt sønden for Svinbjerggaard i Vadum sogn.

Den 8. februar 1704 fremviste en mand en Hunulv, som var skudt ved Nordkjær, og den 7. marts samme Aar fremstilles en Hunulv skudt ved Grindsted.

I 1706 skød Skytten paa Vang et Sted mellem denne Gaard og Hvorup en gammel Hunulv.

Den 23. september 1706 blev der skudt en Hunulv paa Haldager Enge.

I 1708 bliver der skudt 4 Ulve nær Vraa.

Nu er der kun tilbage som Minde om deres Færden paa disse Egne en Mængde Sagn og nogle Stednavne som Uldal i Lindholm, Ulvemose i Horsens Sogn, Ulsfald paa Mejlsted Mark, Ulbak i Aistrup sogn, Ulvhaven i Hals Sogn og maaske Ultved i Aistrup Sogn.

Lån bogen på biblioteket, hvis du også vil læse om Vendsyssels Vildsvinebestand.

Sagnet fra Jerslev

Evald Tang Kristensens 7-binds værk Danske sagn som de lyder i folkemunde indeholder også et sagn om bjergfolk, som stammer fra Jerslev sogn. Historien lyder som følgende:

En kone i Jerslev er opfødt tæt ved en bakke, som kaldes Flyvbjerg. Hver aften så hun, hvorledes dværgdrengene kom ud af bjerget udenfor deres nørredør. De holdt her deres nadver og sagde bestandigt: "Gu læ blajner dryv øve måan, men a æder min grød".

Nik. Chr.

[Redaktøren: Nik. Chr. kunne måske stå for Nikoline Christensen, der bor på Svennum Mark ved folketællingen i 1890 med ægtemand og 2 børn. Hun er dog døbt som Nicoline Jensen af Svennum og født den 17. september 1853. Hun er gift med Niels Christensen af Brønden, og deres børn døbes Brønden til efternavn. Nicoline er datter af ugifte fruentimmer Ane Nielsdatter hos moren Niels Svendsens enke i Svennum. Som hendes far er udlagt Jens Peter Olesen, karl af Svennum.]

Og endeligt findes der et enkelt sagn fra Vester Brønderslev. Det lyder som følger:

Der boede to mænd hver på sin side af en høj på Agdrup Mark, Vester Brønderslev. Deres marker stødte sammen, og de kom i trætte om skjellet. Da kom der en aften en dværg ud til dem og sagde, at de skulde lade et plovjærn vende over højen, så skulde de nok få det rette skjæl at se. De gjorde da således, og der blev en dyb fure, denne fure gjør skjellet endnu.

Nik. Christensen

Tingstedet i Jerslev herred og to gamle Jerslev-boere

Man skulle jo tro, at Jerslev herreds tingsted lå i Jerslev, men sådan var det slet ikke. I artiklen Jyllands gamle Retskredse af Mogens Lebech, som tager udgangspunkt i Jydske Landsdommeres Betænkning, 1687, beskrives en masse om, hvordan Jylland var opbygget med hensyn til forskellige inddelinger af landsdelen. Om Jerslev herred skriver Mogens Lebech:

183. Jerslev Herred bestod (indtil 1825) af Sognene Vrensted, Thise, Stenum, Tolstrup, Serredslev, Vester og Øster Brønderslev, Jerslev, Hallund, Ørum, Hellum, Hellevad og Størstedelen af Hundslund (en Del i Kær Herred), ca. 1/3 af Skæve, ca. 1/6 af Torslev, en lignende Brøkdal af Horsens, ca. 1/10 af Albæk, samt de 5/6 af Vor. Tingstedet var ikke i Jerslev men i Øster Brønderslev Sogn ved Tinghøjene nordøst for Kirkebyen.

Den store mængde interessante oplysninger findes i Samlinger til Jydsk Historie og Topografi, 1935-36.

I samme årbog er også C. Klitgaards fortælling Børglum Kongsgaard, hvor vi er tilbage i 1100- og 1200-tallet. Denne tager sit udgangspunkt i Knytlinga Saga, som er skrevet ca. 1280, og Ælnods saga ca. 1120, og de to omhandler Kong Knud den Helliges tildragelser i Vendsyssel ca. 1086.

To ombudsmænd, Thord Skorri og Tolar Verpil, lavede en opstand i Hjarranda, hvilket muligvis er et ældgammelt navn for Hjørring. I Vestvendsyssel er befolkningen nemlig vrede, og det lykkedes ikke Kong Knud at formildne den ophidsede mængde, der var imod kongens påbud om fastedage, helligholdelse af de mange kirkelige festdage, frigivelse af trællestanden osv.

Kong Knud flygter fra Børglum til en anden kongsgård ved navn Agersborg og derefter til Biskoptorp, som hedder Bejstrup i dag. Befolkningen angreb Børglum kongsgaard, da kongen var væk, og plyndrede den til fulde.

Og nu til det interessante i forbindelse med sagaerne om Kong Knud. Opstanden breder sig, og Mogens Lebech skriver:

Beboerne fra det østlige Vendsyssel var nu ogsaa kommet til under Anførsel af **Kongens Farbroder Asbjørn Jarl og en Eivind Biefra, siger Knytlinga Saga, og disse Mænd formodes at have hørt hjemme i Jerslev**. Bondehæren optog Forfølgelsen af Kongen, men inden den kom til Agersborg, traf den paa Fredsmæglere, som var udsendt af Kong Knud.

Du kan læse den hele lange historie i årbogen, men Knytlinga-sagaen findes også på internettet, hvis du søger på navnet Tolar Verpil. Den er med gotisk, og er du ikke god til at læse det, er her et lille uddrag af teksten på Latin:

Om Thord Skore
46.

Der var en Mand, ved Navn Thord Skore, og en anden, som hed Tolar Verpil; de vare Kong Knuds Sysselmænd vester paa Vendilskage i Hjarrand Syssel; det er en Landtunge, som gaar ud vester af Jylland. Dette Landskab er fattigt imod andre Landskaber i Danmark. Derfra var Asbjørn Jarl og Eyvind Bifra, og de Steder, hvor de vare fødte, kaldes siden Asbjørnsboder og Eyvindsboder. Thord og Tolar spurgte, at Kong Knud var i Jylland, og tillige at han, hvor han kom frem, holdt Ting og Møder med Bønderne, og paalagde dem store Bøder. De spurgte ogsaa, at Kongen tiltænkte Vendelboerne samme Vilkaar som de øvrige, og da Thord fik det at vide, stævnedes han Bønderne sammen til et Thing, og indbød did fornemmelig alle dem af fine Mænd, som havde nogen Stemme og Anseelse, og da Thinget blev sat, var der kommen en betydelig Forsamling. Da stod Thord Skore op, og talte saaledes: ”I maa have spurgt om denne Konge, hvorledes han drager igjennem Landet

med Kan og Plyndring; han har ogsaa samlet til sig en stor hob sammenløbet Pak, som tilføje mange overlast; men det er dog at vente, at det vil blive værst for ham selv, thi han har næsten ingen dygtig Mand med sig, og det er at vente, at ikke faa af saadanne, som ville have Anseelse for at være raske Mænd, ville give sig til at tjene ham, thi han er troløs og gjerrig, saa at han ikke kan holde Maade; og derfor kan man snarere med Grund kalde ham en Viking end en Kongen. Han har nu dræbt nogle Høvdinge, og gjort dem til Ubodemænd, saa at Frænderne ingen Bøder skulle modtage, andre har han bortjaget af Landet for ingen Forseelser, men alle har han underkøet i Trældom.

[historien fortsætter i lang tid, indtil vi kommer til punktet, hvor bondehæren jager kongen i afsnit 49 i sagaen]

Enhver, som spurgte denne Tidende, gjorde sig straks færdig, og i faa Dage var der sammenkommen en saa stor Hær, at den neppe kunne tælles. Der var da ogsaa mange store Høvdinge i denne Hær. Der var kommen Asbjørn, Jarl over de danske Øer, og Eyvind Bifra, thi der vare forud i Hæren med Thord mange af deres Frænder, Venner og Bekjendtere, som var kommen vestenfra Vendilstage. Asbjørn Jarl antog da Anførselen over denne Hær. De rykkede med Hæren til Randers, og forblev der nogle Dage; og fik der igjen mere tilløb af Folk.

Historien fortsætter i lang tid, men i afsnit 61 bliver Asbjørn Jarl slået ihjel. Thord Skore og Tolar Verpil vender tilbage til Vendsyssel med deres mænd. Thord dør dog under en bro, da hans hest stejler, og han falder i en å. Tolar dør af Kræft og Orme.

Knytlinga Saga er en fantastisk historie, så gå ind, og læs den.

En sidste bemærkning: Thord Skore hedder nok i virkeligheden Thord Skoresøn. Skore er nemlig et gammelt mandsnavn fra vikingetiden, som man også finder i Hvide-slægten.

Da Søren Larsen Galtrup i Jerslev kontaktede Fanden

V. A. Secher fortæller i Samlinger til Jydsk historie og topografi, IV bind, 1872, historien om en mand, som foreskrev sig til fanden og i den anledning kom til Jerslev. Historien findes også i Carl Johansens lille bog fra 1752: Mærkværdigt geistligt Forhør over Soldaten Søren Larsen Galtrup, som i Aaret 1752 foregav at have forskrevet sig til Fanden. Et Bidrag til Overtroens Historie. Efter et gammelt Haandskrift. Du får her historien i en forkortet version, så du må låne årbogen fra 1872 på biblioteket, hvis du vil læse den hele. Secher fortæller:

En nat i sommeren 1753 stjal anklagede, en bondekarl ved navn Søren Larsen Galtrup, der stod som landsoldat ved oberst Didrichsens Regiment og Major Loutzovs kompagni, og som da tjente på Nibstrup, en flok gæs i Vester Brønderslev by og drev dem til Jerslev by, hvor han, rimeligvis af frygt for følgerne af sin gerning, lod dem gå og vendte så hjem. At gæssene efter nogen tids forløb kom tilbage til deres ejermand igen, må det vel tilskrives, at der ikke blev pålagt vedkommende anden straf for tyveriet end at stå åbenbar skrifte.

En tid vægrede han sig, men indvilligede dog til sidst og bad sin sjælesørger Jakob Holm, præst i Jerslev, om, at det måtte ske søndagen den 17. marts 1754. Onsdagen før var han i kirken (det var altså i fasten), og da han derfra kom hjem til Nibstrup, spurgte madam Møller ham, om han nu ogsaa vidste, hvad der forestod ham, og han skulle bede Gud om nåde.

Herpå svarede han: Gud bedre mig, jeg har liden nytte af, at jeg går til alters, jeg har tvende gange været der og ingen nytte haft deraf, og da hun spurgte ham om årsagen, svarede han, at han havde sluttet en pagt med Djævelen og havde lovet ham at foragte Guds ord og sakramenterne.

Hun berettede dette til sin mand, som straks tog ham i forhør og et par dage efter i endnu et. Hans bekendelser blev, underskrevne af ham selv, sendt til stiftamtmand Baron Holck med forespørgsel om, hvad der skulle foretages i sagen. Saaom bekendelserne i mange henseende syntes denne urimelige og mere røbende et forvirret sind end virkelig sandhed.

Biskop Brorson får opstillet en gejstlig ret, og bekendelsen over for denne lyder:

For at blive rig og således fritaget for at bestille noget, havde han besluttet at foreskrive sig til fanden, og for at komme ham i tale, havde han brugt en fremgangsmåde, som han havde hørt flere anbefale, men i særdeleshed Niels Hesteskjærers enke i Jerslev. Efter hendes anvisning var han juleaften 1752 kl. 11 gået op til Jerslev kirke, var gået tre gange baglæns omkring den, og hver gang han kom til våbenhuset, havde han blæst ind ad nøglehullet og havde råbt: Satan, luk op i djævelens navn. Da han tredje gange havde gjort dette, var døren sprunget op, og Fanden havde vist sig for ham i menneskelig skikkelse, iført støvler, en rød kjole og en pudret paryk, på hovedet havde han en sort kasket og på fingrene lange kløer.

Søren Larsen Galtrup laver en kontrakt med fanden, hvor han får 8 slette Dalere hvert år indtil sin død som 60-årig. Han får 3 det første år, og han får yderligere 5 næste år:

Pengene satte han, så snart han havde fået dem, til i spil og druk i Jensgaarden i Jerslev.

Sagen falder til jorden, fordi Søren Larsen Galtrup havde fortalt, at han juleaften havde talt pengene i måneskin, men en af præsten finder ud af, at månen slet ikke var oppe juleaften. Galtrup sendes til biskoppen i Aalborg, hvor han til sidst erkender, at det hele var opspind, fordi han ikke ville bringe mere skam over sig selv og sin familie.

Den 15. november 1754 kommer dommen over Galtrup, og han skal til renselse og forbedring i Viborg Tugthus, men han beholder dog livet.

Der henvises i øvrigt også til sagen på norsk Wikipedia, så Galtrup er da blevet lidt internationalt kendt:

Fra Danmark fortelles det også om en Sören Larsen Galtrup, som havde til hensigt å forskrive seg til den onde gjennom rituelle handlinger. Han ble oppdaget og innrømmet at han av Niels Hesteskærers enke hadde fått anvist nøyaktig hvordan han skulle bære seg ad. På julaftenen skulle han vandre tre ganger baklengs rundt Jerslev kirke, og for hver runde blåse kraftig i nøkkelhullet og rope: «Satan, luk op i Djævelens Navn!»

En anerkendt Jerslev-beboer

Hvis du er på denne side, fordi du har generel interesse i Jerslevs historie, og de mennesker, der har boet i byen gennem tiderne, bør du også læse siden [Lendum/Torslev sagn](#), hvor der er en artikel om Peder Dyrskjøt.

Peder Dyrskjøt boede på Knerø i Jerslev sogn, og hans mest interessante historie er den usande historie om slaget mellem Torslev og Hørby kirker, hvorfor han omtales på Torslev-siden.

Men du finder også i artiklen historien om Nørgaard i Sterup, som Dyrskjøt kæmpede for, at den ikke skulle sælges til en bondeplager.